

CAMPABADAL I BERTRAN, Mireia (2006): *La Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona en el segle XVIII. L'interès per la història, la llengua i la literatura catalanes*. Barcelona: Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona; Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 458 p. (Textos i Estudis de Cultura Catalana, 119).

Malgrat les aportacions més recents, el segle XVIII continua essent una etapa poc coneguda de la nostra història cultural i literària. En tot cas, perdura encara la imatge genèrica d'un període fosc, tebi nacionalment i decadent des de la perspectiva de la creació escrita –i també de la política. Aquesta visió, construïda *ad maiorem gloriam* pròpia per la generació d'escriptors de la Renaixença –però sostinguda pels historiadors noucentistes–, ha estat qüestionada amb arguments sòlids per la historiografia dels darrers anys. Així, si Pierre Vilar, ja fa gairebé mig segle, va sostreure la divuitena centúria de l'etiqueta de la Decadència en el pla econòmic –tot atorgant-li un paper central en el procés que menà a la industrialització contemporània–, d'altres historiadors –com Joaquim Albareda, Lluís Roura, Josep M. Torras i Ribó o un mateix– s'han encarregat de desfer el tòpic que presentava aquella etapa com un període «sense política», o encara –en el cas de Miquel Batllori i Ernest Lluch– sense reflexió cultural.

Tanmateix, la restitució del pols vital d'una societat caracteritzada per les conseqüències tràgiques de la desfeta de 1714, i en particular per la repressió i l'exili persistents que van escapçar-ne les classes cultes, planteja grans dèficits documentals i dificultats metodològiques. Tot just en els darrers anys s'han començat a rescatar algunes obres clau, escrites a l'exili o en la clandestinitat, que havien restat manuscrites i, sovint, descatalogades o simplement ignorades. D'altres textos hauran restat irremissiblement perduts, a causa dels perills que podia suposar-ne la possessió. En aquest context, l'activitat de les entitats que assoliren una vida estable ja ben entrada la postguerra de Successió ha estat objecte d'un debat constant entre dues posicions difícilment conciliables: la que les percep com a institucions vinculades al poder i font de desnacionalització, i la que en subratlla els elements de continuïtat nacional, inevitablement aigualits pel possibilisme de l'actuació legal.

Des d'aquesta perspectiva, la reconstrucció de l'activitat literària i historiogràfica de la Reial Acadèmia de Bones Lletres (RABLB) resultava del tot necessària i pertinent. El llibre de Mireia Campabadal, que recull el cos central de la seva tesi doctoral, aborda aquesta temàtica des d'una vo-

luntat totalitzadora, la qual cosa l'ha dut a consultar sistemàticament els fons de la mateixa entitat per a aquell període, a més dels d'altres importants arxius i biblioteques. El resultat de tot plegat, molt satisfactori, és un mapa general del funcionament de la institució i de la seva vida literària i historiogràfica en el Set-cents i, alhora, una mena de full de ruta, que permet identificar autories, temàtiques i tendències, que hauran de ser en el futur objecte d'estudis específics.

La primera part de l'obra es dedica a l'estudi de la història de la institució i de la vida corporativa. Com és prou sabut, l'arrel de la RABLB es troba en l'Acadèmia Desconfiada, o dels Desconfiats, que funcionà en els primers anys del regnat de Felip V, i en la qual van jugar un paper clau alguns destacats austriacistes. Un cop acabada la guerra de Successió, la represa de l'activitat acadèmica vingué marcada per la dinàmica política. Així, els primers actes acadèmics dels quals es té constància corresponen als anys 1718-1721, justament un període caracteritzat per la derrota borbònica en el pla internacional (guerra de la Quàdruple Aliança), la revifalla de la guerrilla interior liderada per Carrasquet i l'aplicació de tot un seguit de mesures que podríem qualificar d'«aper-turistes» per part de la Reial Audiència –que, òbviamt, es complementaren amb la repressió ferotge dels moviments armats.

Cal esperar, però, el 1729, quatre anys després de la signatura de la pau de Viena que posà fi a les hostilitats entre Felip V i l'emperador Carles VI, per assistir al naixement d'una institució de vida regular, per bé que encara alegal. Ens referim a l'Acadèmia Literària de Barcelona, que es prolongà fins al 1752. Molts dels seus membres eren descendents dels antics desconfiats. Tanmateix, la institució buscà l'aixopluc de les noves autoritats, i en especial del marquès de Risbourg, capità general de Catalunya de 1725 a 1735, que fou l'autèntic valedor de l'entitat en aquesta nova etapa, i arribà a presidir-la entre 1731 i 1734. Entre els homes de lletres més importants d'aquella acadèmia cal destacar Antoni de Bastero, Agustí Eura i Pere Serra i Postius.

La institució assolí la protecció reial el 1752, ja en ple regnat de Ferran VI. S'anomenà des d'aleshores Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. També en aquesta etapa la vinculació amb el poder queda reflectida per la personalitat de la majoria dels seus presidents: el futur duc d'Alba i comte de Galve Fernando de Silva Álvarez de Toledo, que va compatibilitzar la presidència de la RABLB (1756-1776) i la direcció de la Real Academia Española (des de 1754); el comte d'El Salto (1776-1793), que va ser capità general del Principat; o el mateix Manuel de Godoy (1794-1807). En aquesta etapa destacaren acadèmics com Jaume Caresmar, Antoni de Capmany o Ignasi Torres i Amat.

Campabadal remarca, d'altra banda, la revifalla de la institució durant el darrer decenni del segle XVIII, un aspecte que entenem que s'ha de relacionar amb la liberalització del comerç amb Amèrica i el fort creixement econòmic finisecular. Tanmateix, com era d'altra banda inevitable, la proliferació d'iniciatives que caracteritzà aquell moment quedà truncada per l'esclat de la Guerra del Francès (1808-1814).

Mireia Campabadal ens ofereix referències precises sobre les persones que ocuparen càrrecs en les diverses etapes de l'entitat. D'altra banda, publica, en forma d'apèndix, el llistat sistemàtic d'acadèmics fins al 1807; aquesta informació, fruit d'un treball detallat i sistemàtic, pot ser de gran utilitat per a tots els estudiosos de l'ambient cultural i de l'elit barcelonina de la divuitena centúria.

La segona part de l'obra analitza l'aportació de la RABLB a la cultura catalana, i en particular els projectes vinculats a la història, la llengua i la literatura del país. Pel que fa al període inicial, cal remarcar que Campabadal ha identificat a l'arxiu de la corporació el manuscrit original de la crònica de Catalunya que escriví Pau Ignasi de Dalmasas i Ros. Efectivament, Dalmasas, que fou un personatge clau de l'Acadèmia dels Desconfiats, va ser nomenat primer cronista de Catalunya a la Cort General de 1701-1702. Austriacista de primera hora i ambaixador del Principat en les hores crítiques de 1713-1714, Dalmasas retornà a Barcelona després de la desfeta, en circumstàncies si més no estranyes. El seu text era desconegut fins ara, a causa, segons esmenta Campabadal, que havia estat erròniament catalogat.

Tanmateix, com recorda Campabadal, l'Acadèmia restaurada el 1729 sorgí amb l'objectiu primordial de redactar una història de Catalunya. Aquest projecte se saldà amb un accentuat fracàs, pel

que fa al segle XVIII, si bé alguns dels materials recollits van arribar a veure la llum en la centúria següent, coincidint amb l'esclat de la Revolució liberal i de la Renaixença.

Certament, havia de ser molt difícil reconstruir el passat del país –i, més encara, el passat recent– en un context de censura i de recel envers la memòria històrica –que, a l'Espanya de Felip V arribà a l'extrem de prohibir les obres altament laudatòries amb el nou monarca. Així, els acadèmics valoraren la possible edició del text complet de la *Crònica Universal del Principat de Catalunya*, escrita per Jeroni Pujades a començament del segle XVII. Però mai no gosaren ni tan sols esmentar els *Anales de Cataluña* de Narcís Feliu de la Penya, publicats el 1709, en ple domini de l'arxiduc Carles, els últims plecs dels quals van ser obligats a arrencar per les autoritats borbòniques de 1714.

D'altra banda, la necessitat d'establir un punt d'equilibri entre la tradició historicomítica fundacional i els nous aires de la crítica històrica va generar una contradicció, que va esdevenir més i més flagrant a mesura que avançava la centúria. En un context preil·lustrat, o pròpiament il·lustrat, què calia fer dels Túbal, Hèrcules, Otger Cataló i tants altres relats llegendaris que il·lustraven les històries baixmedievales i modernes del país? Les alternatives a aquesta opció tampoc no es revelaren viables. El projecte d'escriure una història del dia a dia, aprovat per la junta el 1758, va ser definitivament abandonat a la fi del segle sense cap resultat conegut. I és que, qui i com es podia plantejar una descripció mínimament acurada del present en un context d'absolutisme polític i de repressió nacional?

Encara el 1804, el projecte de reprendre una història de Catalunya en quatre volums –corresponents respectivament a les històries natural, política, eclesiàstica i literària–, enunciat dos segles abans per Pere Gil, se saldà amb un resultat particularment migrat: un capítol introductori d'història literària, a càrrec d'Eugeni Estévez, i una dissertació sobre les aus del país, que sorgí de la ploma del canonge premonstratenc Gonçal de Saura i de Febrer. Certament, per escriure història de debò calia un mínim espai per a la crítica i la llibertat d'expressió, que no es donà tot al llarg de la divuitena centúria. En aquestes circumstàncies, i més enllà d'algun manual de preceptiva benintencionat, cal destacar els projectes de traduir al castellà alguns textos historiogràfics (Ramon Muntaner, Jeroni Pujades) i jurídics, alguns dels quals van ser prosseguits al segle XIX.

En un altre sentit, Campabadal remarca la relació diglòssica que s'establí al si de la corporació entre les llengües catalana i castellana (i també llatina). Tanmateix, recull alguns discursos realitzats en català per autors com Pau de Dalmasas i Vilana, Pere Serra i Postius o Jaume Caresmar. L'autoresseguieix també les gestions realitzades al si de l'entitat per elaborar un diccionari de la llengua catalana. En aquest àmbit, més que en cap altre, es posa de manifest la contradicció entre iniciativa pública i privada que presidí l'Acadèmia tot al llarg del segle XVIII. Així, si bé, altra vegada, l'obra col·lectiva restà irrealitzada, van ser acadèmics els qui van realitzar les aportacions més interessants en l'àmbit filològic. Gosaríem esbossar, en aquest sentit, una línia de continuïtat oficiosa, que arrencaria d'autors com Antoni de Bastero –format en el període prebèl·lic, exiliat austriacista fins al 1724 i historiador de la llengua– i tindria el seu punt culminant en l'edició, a partir de 1803, del *Diccionario catalán-castellano-latino* de Joaquim Esteve, Josep Bellvitges i Antoni Juglà.

Campabadal ressegueix també la creació literària en català al si de l'Acadèmia, un àmbit de treball iniciat per Antoni Comas i Albert Rossich. En la línia del que ja havien apuntat aquests autors, l'estudi confirma una presència minoritària, però significativa, del català en aquest àmbit. En concret, Campabadal identifica 135 poesies en català, sobre un total de 885 (que inclou majoritàriament poemes en castellà, però també, en menor mesura, en llatí i italià). Tanmateix, també en aquest punt reapareix la relació diglòssica entre llengües. Així, com remarca Campabadal, algunes de les temàtiques considerades més serioses –com l'amor, la moral, la mitologia o la història– mostren una presència aclaparadora del castellà, mentre que el català obté els millors resultats en àmbits suposadament menors, com les temàtiques festiva, metaliterària o de circumstàncies.

Campabadal destina el darrer capítol («Per acabar») a inserir la RALB dins els grans conceptes –i els debats– que caracteritzen els estudis històrics sobre el segle XVIII, com ara Decadència, Bar-

roc, o Il·lustració –o, encara, sobre el paper cultural i polític de l'Acadèmia, entesa alternativament com un instrument de col·laboracionisme i desnacionalització, o com un focus de pervivència, en circumstàncies extremament difícils, de la catalanitat. Com correspon a un text acadèmic, Campabadal presenta, en aquest sentit, un estat de la qüestió ampli i rigorós sobre aquestes temàtiques, que disposen ja d'una nombrosa bibliografia. Tanmateix, en aquest punt ens hauria agradat que la investigadora hagués gosat arriscar més i baixar a l'arena –com esperem que faci en aportacions futures.

En definitiva, el treball de Mireia Campabadal suposa una visió de conjunt, documentada i rigorosa, de la vida acadèmica i cultural barcelonina en un període situat entre dues guerres –les de Successió i del Francès. A diferència de les recerques fundacionals (d'Ignasi Casanovas fins a Antoni Comas, per esmentar dues fites emblemàtiques), l'autora ha pogut fer un ús ampli dels riquíssims fons de la institució, cosa que ha permès precisar i enriquir la percepció que en teníem. D'altra banda, l'autora ha pogut incorporar les aportacions d'autors com August Rafanell, Mila Segarra, Albert Rossich i Pep Valsalobre, tot assajant, com ja hem esmentat, una visió de conjunt de la institució que és, alhora, globalment satisfactòria i àmpliament suggerent.

Agustí ALCOBERRO
Universitat de Barcelona